

Türkiye'nin Nükleer Silahlanmaya Bakışı

Sinan ÜLGEN*

Türkiye'nin özellikle askeri alandaki nükleer stratejisine baktığımızda nükleer silahlanma konusunun (belki haklı olarak da) çok fazla tartışılmayan bir mesele olduğunu görmekteyiz. Fakat yurtdışında, diğer NATO ülkelerinde bu konu çok daha fazla tartışılan bir konudur. Burada mesele, her bir ülkenin ne kadar nükleer silah sahip olduğu tartışması değil, nükleer silahların bir ülkenin ulusal güvenlik stratejisinde nasıl bir görev üstlendiğidir. Bugünün dünyasında hala bu silahlara ihtiyaç olup olmadığı tartışması ülkelerin birçoğunda kamuoyu önünde açık bir şekilde yapılmaktadır. Türkiye'de henüz böyle bir tartışma ortamı oluşmamıştır. Eğer gerçekten bir "açık toplum" idealimiz var ise böyle bir tartışmayı başlatmakta fayda olabileceği kanaatindeyim.

Nükleer silahların geçmişine dönüp baktığımızda NATO bakımından son derece önemli bir fonksiyonunun olduğunu görmekteyiz. Sovyetler Birliği'ne karşı nükleer dengeyi korumak için NATO, bir taraftan Amerika kıtasında stratejik nitelikli silahlar diğer taraftan Avrupa kıtasında NATO ülkelerinde bulunan taktik nitelikte silahlar konuşlandırmıştı. Taktik nükleer silahların saha fonksiyonu olası bir Sovyet saldırısına karşı bu ülkelerin saldırıyı durdurabilmek için başvurabilecekleri önemli bir yetenekti. Çünkü NATO ile Sovyet Rusya arasındaki konvansiyonel denge Sovyet Rusya lehineydi. Avrupa'daki konvansiyonel denge bakımından Sovyet Rusya çok daha güçlüydü. Olası bir savaşta, konvansiyonel silahlarla karşı konulması, denge NATO aleyhine olduğu için çok zordu. Dolayısıyla taktik nükleer silahlar o dönemde şöyle bir rol üstlenmişti: Eğer bir nükleer saldırı olursa ve NATO güçleri bunu konvansiyonel yöntemlerle durdurmaya muvaffak olamazlarsa, o zaman taktik nükleer silahlar kullanarak Rus saldırısı durdurulacaktı. 1989 sonrasında bu durum tamamen değişmiştir. Artık NATO planlamasında Avrupa'daki taktik nükleer silahların olası bir Rus saldırısına karşı herhangi bir görevi kalmamıştır. O kadar ki; bugün NATO içersinde askeri alanda bu planlamaları yapan kişilerle konuşulduğunda bile, bu taktik nükleer silahların kullanılabileceği hiçbir askeri senaryo öngöremediklerini belirtmektedirler.

---

* EDAM Yönetim Kurulu Başkanı

NATO'nun taktik nükleer silahları, bugün Avrupa'nın şu beş ülkesinde konuşlandırılmıştır: Türkiye, İtalya, Belçika, Hollanda ve Almanya. Bu beş ülke içinde, Belçika, Hollanda ve Almanya'da NATO stratejisi bakımından herhangi bir anlamı kalmadığı gerekçesi ile bu silahların Amerika'ya geri gönderilmesi yönünde toplumdan yöneticilere dönük bir baskı oluşmaya başlamıştır. Hatta Belçika, Hollanda, Almanya; NATO Genel Sekreteri'ne ülkelerinin bu silahlardan artık kurtulmak istediklerini ifade ettikleri bir mektup göndermiş ve bu durum NATO içinde bir çatlağa yol açmıştır. İtalya'nın nispeten sessiz kaldığı süreçte Türkiye için ise farklı bir durum ortaya çıkmıştır. Türkiye'de nükleer silahlar NATO şemsiyesi altında konuşlandırılmaktadır. Bu, kamuoyunun dikkatini ilk kez Küba krizi ile çekmiştir. Küba Krizi'nde, Küba'da Rusların konuşlandığı füzelerin geri çekilmesi karşılığında, Türkiye'deki Jüpiter füzeleri de geri çekilmiştir. Fakat 70'lerin sonunda silahlar bu kez füze şeklinde değil, uçağa yüklenip de kullanılan taktik nitelikli (B-61) silahlar olarak Türkiye'ye getirilmiştir. Bu silahlar o dönem, Türkiye'nin birkaç yerine dağılmış, 1989 sonrasında ise bir tek İncirlik'te toplanmıştır. Şu anda uzmanlar, sayıları net olarak bilmemekle beraber, İncirlik'te 60-90 arasında taktik nükleer silah başlığı olduğunu söylemektedirler.

Bu noktada şöyle bir soru akıllara gelmektedir: Türkiye bakımından bu silahların fonksiyonu nedir? Bu silahların Batı Avrupa ülkelerinden geri çekilmesi durumunda 2 ülkede, yani İtalya ve Türkiye'de kalacaktır. Bu durum Türkiye'nin çok daha fazla hedef noktasında olmasına neden olabilir. Türkiye'de, B-61 nükleer silahlarının ülkenin milli güvenlik stratejisi bakımından yerini, yani bu silahların hangi şartlar altında kullanılacağını, nasıl bir tehdide karşı Türkiye'nin bu silahları ülkede tutmak istediği gibi sorular, tabiatıyla cevap verilmesi elzem olan sorular olarak karşımıza çıkacaktır.

Bugün itibarıyla bu sorulara verilecek cevapları üç ana başlıkta toplamamız gerekir.

Birincisi, bu silahların Türkiye topraklarında askeri bir senaryoda kullanılmasını Türkiye de beklememektedir. Fakat, bu silahların Türkiye topraklarında var olması bir anlamda Amerika'nın Türkiye'nin güvenliğine olan siyasi taahhüdünü, Türkiye'nin NATO ile olan ittifakını ifade etmektedir. Türkiye'nin güvenliğine olan katkısı azaltılabileceği endişesi ile Ankara'daki yetkililer silahların bu aşamada geri çekilmesine onay vermemektedir.

İkincisi ise İran meselesi: İran nükleer programında bir çözüme ulaşılmadan önce Türkiye'nin bu silahları çekme talebinde bulunması, İran konusunda bazı taraflarca çok da doğru algılanmayacak bir durumdur. Bu bağlamda Türkiye, NATO füzelerinin çekilmesinin aynı zamanda bir mesaj olarak algılanacağı için; en azından İran meselesi çözülene kadar, NATO taktik nükleer silahlarının geri çekilmemesi yönünde bir tutum benimsemektedir.

Üçüncü olarak ise Rusya'nın nükleer silahlanma ile ilgili duruşu önem arz etmektedir. Eğer bu silahlar geri çekilecekse Rusya'nın da nükleer silahlar konusunda indirime gitmesi gerekmektedir.

Bu üç argüman birleştiği zaman Türkiye'nin tutumu üç batı Avrupa ülkesinin (Almanya, Belçika, Hollanda) aksine, bu silahların hâlâ Türkiye'de konuşlu kalması yönünde olmaktadır. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı yetkileri şunu da ilave etmektedir: "Eğer taktik nükleer silahların geri çekilmesi ile ilgili bir karar alınacaksa NATO bünyesinde varılacak bir ortak uzlaşma neticesinde alınması lazım." Türkiye bunu söylemekle aslında şunu ifade etmektedir: Burada ne Belçika ne Hollanda ne Almanya bu silahların çekilmesi konusunda tek başına karar vermeye ehil değildirler. Böyle bir karar ancak bütün NATO üyelerinin uzlaşısıyla alınmalıdır. Türkiye'nin, silahların geri çekilmesi kararını bugün itibari ile daha ileri bir tarihe attığı görülmektedir.

Bütün bu konular, NATO'nun en son Lizbon zirvesinde yayınlanan stratejik konseptine de yansımıştır. NATO, nükleer silaha sahip bir örgüt olarak kendini tanımlamakta ve bir nükleer şemsiye olmaya devam etmektedir.

Avrupa'da ise bu tartışma henüz bitmemiştir. Bitmemesinin ve devam da edecek olmasının temel nedeni de Avrupa'da yaşanan ekonomik krizdir. Avrupa ülkeleri kendi topraklarında konuşlu bulunan taktik nükleer silahlara yönelik herhangi bir askeri senaryo öngörmemektedirler. Fakat Almanya, Belçika, Hollanda; NATO içersine bir nükleer görev üstlenmiş olmalarından dolayı bir takım maliyetler de üstlenmiş durumdadırlar. Bu maliyetler Türkiye bakımından çok daha azdır. Çünkü Türkiye'nin nükleer silahlar bağlamında NATO'ya sağladığı destek, aslında İncirlik'teki bombaların korunmasından ibarettir.

Nükleer Silahları Kullanabilme Kapasitesi

Ülkelerin, nükleer görevi yerine getirebilmek için "dual capable aircraft" denilen hem konvansiyonel hem de nükleer silah taşıyabilen bir uçak filosuna sahip olması gerekmektedir. Bu kapasiteye sahip uçaklar Türkiye'de bulunmamaktadır. Zaten NATO planlamalarında Türk Hava Kuvvetleri'nin bir nükleer görevi de bulunmamaktadır. Buna karşın, NATO ülkelerinden Belçika'nın ve Almanya'nın nükleer yeteneğe sahip uçakları bulunmakta fakat bu uçakların da teknolojik ömrü dolmaktadır. Almanya ve Belçika gibi ülkeler yakın bir tarihte bu uçakların yenilenmesi kararını vermek zorunda kalacaktır. Fakat kararı verirken yeni alacakları uçak tiplerinin nükleer yeteneğe sahip olmasının gerekli olmadığını düşünmektedirler. Bu düşüncenin arka planında hem askeri hem de ekonomik nedenler yatmaktadır.

Yeni alınacak uçaklar nükleer yeteneğe sahip olmayacaksa, o zaman ilgili ülkelerdeki taktik bombaların (çünkü bütün bu bombalar uçaklara yüklenip kullanılan

nitelikte bombalar) bir anlamı kalmayacaktır. Bu hususta NATO içindeki bu tartışma bir sonuca bağlanmamış, yalnızca ertelenmiştir.

Bu tartışmanın ertelenmesinin Türkiye bakımından sonuçlarına baktığımızda şöyle bir resimle karşılaşmaktayız. Türkiye NATO içinde bu uzlaşmayı yaratmak için zaman kazandı ama benim kanaatim gelecekte böyle bir uzlaşma olmayacaktır. Avrupa içindeki ekonomik krizin şiddeti, Avrupa hükümetlerini savunma bütçelerini kısımaya itmektedir. Önümüzdeki dönemlerde uçak filolarının yenilenmesine ilişkin kararlar alınırken bu baskı yeniden ortaya çıkacaktır.

Türkiye Nükleer “Oyun”da Nerede?

Almanya'nın, Belçika'nın, Hollanda'nın nükleer oyundan çıktığı bir ortamda Türkiye, İtalya ile beraber Avrupa içinde nükleer silahların konuşlu olduğu tek ülke veya iki ülkeden biri olma kararını verir mi? Bu durumun olumlu ve olumsuz tarafları bulunmaktadır. Olumlu taraflarından başlayacak olursak: Türkiye'nin NATO içindeki taktik nükleer silahların Avrupa kıtasında konuşlu olduğu tek ülke haline gelmesi, NATO içindeki önemini arttıran bir unsur olacaktır. Amerika ile Ankara'daki yetkililerin ifade ettiği bu güvenlik bağının güçlendiği bir ortam oluşacak ve nihayetinde Türkiye'yi NATO içinde daha önemli bir konuma taşıyabilecektir. Nükleer silahların konuşlu olduğu bir Türkiye için olumsuz noktalara baktığımızda ise herhangi bir savaş senaryosunda Türkiye'nin çok daha fazla odak noktasında olacağını göreceğiz. Ayrıca bu durum Türkiye kamuoyunda da yankı bulmaya başladığında haklı olarak, “niçin bu ülkeler nükleer silahlarını geri gönderiyorlar da sadece bizde var?” sorusunu sormaya başlanacaktır.

Siyasi açıdan baktığımızda Türkiye'nin böyle bir konumda devam etmesinin bazı sonuçları olacaktır. Ankara, Türkiye'deki nükleer silahlar ile ilgili henüz bir karar almamıştır. Zaten bu karar hemen bugün de alınacak bir karar değildir, bundan dolayı da ertelenmiştir. Ama NATO içinde bu tartışma ileri bir tarihte tekrar geri gelecek ve Türkiye'nin bir karar alması gerekecektir. Türkiye'nin şuan önünde belli seçenekler bulunmaktadır. Her ne kadar Almanya, Belçika gibi daha kısa vadede olmasa da Türkiye de kendi uçak filosunu yenilemek durumunda kalacaktır. Burada Türkiye'nin alacağı karara ilişkin önemli bir gösterge, Türkiye'nin dahil olduğu F-35 konsorsiyumudur. F-16'nın yerine geçecek olan F-35'lerin nükleer yeteneğe sahip olup olmayacağı Türkiye'nin gelecekteki taktik temelli nükleer silahlar politikasına ilişkin önemli bir gösterge olacaktır. Alınacak olan F-35'lerin nükleer yeteneğe sahip olması, Türkiye'nin ülkedeki nükleer silahları korumaya devam edeceğinin bir göstergesi olacaktır. Eğer alınacak olan F-35'ler nükleer yeteneğe sahip olmayacaksa, bu kez bu silahların da Türkiye'den geri gönderileceği konusunda bir gösterge oluşacaktır.

Bugün taktik nükleer silahların stratejik amaçlarla kullanımı başka silahlarla ikâme edilebilmektedir. Amerika'daki konuşlu stratejik nükleer füzeler olsun, denizaltılardaki nükleer yetenekler olsun; bunlar Avrupa'daki taktik nükleer silahla-

rın işlevselliğini zaten çok büyük bir ölçüde yerine getirmektedir. Bugün bu taktik nükleer silahların önemi askeri olmaktan ziyade siyasidir.

Türkiye'nin taktik nükleer silahlar konusunda mütereddit davranmasının ben- ce temel nedeni, Türkiye'de konuşlu olan bu silahların Amerika ile arasındaki güvenlik bağıını güçlendiriyor olmasıdır. İkinci neden ise, önümüzdeki vadeye baktığımız zaman, Türkiye'nin önünde olan İran meselesi ve bu meselenin nasıl evrileceğidir. Gelecekte eğer İran nükleer silahlanma yönünde ilerleyecek olursa, Ankara'daki yetkililer muhtemelen nükleer silahsızlanma yönünde bir adım atmayacaktır. (Bu sıkça karşılaştığım sorulardan bir tanesidir. İran nükleer silaha sahip olsa bile Türkiye kendi nükleer silahını yapma yoluna gitmeyecektir. Türkiye nihayetinde NATO içerisinde yer alan, NATO'nun hem konvansiyonel hem de güvenlik şemsiyesinin altında bulunan, Amerika ile bir güvenlik ilişkisi içinde bir ülkedir. Bütün faktörleri bir araya getirdiğimizde Türkiye'nin uluslararası hukuku çiğneyerek bir askeri nükleer silah seçeneğine yürümesi muhtemel değildir. Fakat ortada bir gri alan bulunmaktadır. O gri alan da şudur: Bugün Japonya gibi "Threshold (nükleer silah eşığı) state" olarak da adlandırabileceğimiz ülkeler, bir tornavidayla bile nükleer silah yapabilecek niteliktedirler. Türkiye, eğer İran konusu bir şekilde çözüme kavuşmaz ve bölgede nükleer tansiyon yükselirse, bir noktada o gri alanda kendi içinde nükleer teknolojisini önce öğrenmeye, sonrasında ise geliştirmeye çalışan bir ülke olacaktır. Fakat bu durum Türkiye'nin bir nükleer silahlanma yoluna gideceği anlamına gelmemektedir.

Türkiye, bugün hâlâ nükleer teknolojide oyunun çok gerisindedir. Türkiye'de biri Küçükçekmece'de diğeri İTÜ'de sivil kullanımına yönelik araştırmalarda kullanılmak üzere iki tane araştırma reaktörü bulunmaktadır. Fakat bugün artık Türkiye'nin nükleer santrale sahip olması seçeneği çok belirgin bir şekilde ön plana çıkmaktadır. Akkuyu'daki santal için Ruslarla, Sinop için Japon ve Fransızlarla anlaşmalar bulunmaktadır. Hükümetin açıklamalarına göre, üçüncü santrali Türkiye kendi yapmak istemektedir. Türkiye, Akkuyu ve Sinop'taki bu iki santralde nükleer teknolojiyi öğrenerek, zamanı geldiğinde nükleer teknolojinin daha hassas döngülerinin (nükleer yakıt döngüsü, zenginleştirme, nükleer atıklar) bulunduğu alanlarda kendi yeteneklerini geliştirmeye çalışacaktır. Bu uluslararası hukuk tarafından ülkelere tanınmış olan bir haktır, bu konuda herhangi bir çekince yoktur.

Türkiye, daha hassas nükleer teknolojileri kendi içinde geliştirmek isteyecekse (uranyum zenginleştirmesinden tutun, nükleer atıkların temizlenmesi için plütonyum elde etmeye kadar) süreci şeffaf ve uluslararası taahhütlere uygun olarak yürütmelidir.